

МІГРАЦІЯ НАСЕЛЕННЯ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЯВИЩЕ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Аліна ГРИЩУК

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
навчально-наукового інституту права та правоохоронної діяльності
Львівського державного університету внутрішніх справ
м. Львів, Україна*

Переміщення населення розпочалось ще з античних часів коли люди взагалі не знали що таке міграція і здійснюється воно до тепер систематично суб'єктами – «мігрантами», безперечно з різною метою і має різні цілі.

Міграція (від лат. migration – перехід, переїзд, переселення, від migrare – переходити, переїздити, переселятися) – переміщення населення через кордон тих чи інших територій у межах однієї країни або з однієї країни в іншу зі зміною назавжди чи на тривалий час постійного місця проживання або з регулярним поверненням до нього¹

Міграція, як процес переміщення на сьогоднішній день відіграє важливу роль в житті не лише громадян України, а й усього людства зокрема, оскільки є безперервним процесом, який відбувається безперервно та постійно, більше того в останні роки ще більше збільшила свої обсяги. Власне, зростання обсягів міграції здійснюється не в залежності від того чи люди добровільно покинули територію держави з економічних причин чи вимушено через воєнні дії тощо.

Варто підкреслити, що рівень життя населення, воєнні дії тощо вони також значною мірою впливають на переміщення населення як в межах держави так і за її межі. Для нашої держави, повномасштабне вторгнення РФ змусило громадян нашої держави покинути свої домівки і переміститись в межах держави в більш безпечні для життя міста, села тощо, або виїхати за кордон.

В розпорядженні Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року» від 12 липня 2017 р. № 482-р зазначається, що Антитерористична операція, Операція об'єднаних сил на сході України та широкомасштабна військова агресія, розпочата 24 лютого 2022 р. Російською Федерацією проти України, призводять до зростання еміграції, пошуку можливостей

¹ Юридична енциклопедія: в 6 т. Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. К.: «Укр. енцикл.», Т.3: К-М. 2001. С.641.

працевлаштування за кордоном та трансформації тимчасової трудової міграції на постійну. Це може призвести до погіршення становища українців у зарубіжних державах, остаточної втрати для України багатьох мігрантів та їх нащадків, значного зменшення обсягів валютних надходжень від мігрантів²

Слушно зазначає Весельська Л.А. про те, що «Міграційні потоки є так званим індикатором реакції населення на зміни в економічному, політичному, соціальному житті будь-якого суспільства. І саме розмір, напрямки та масштаби таких процесів певною мірою свідчать про стабільність суспільного розвитку в країні або нестабільність. Ці процеси викликають занепокоєння, оскільки є передумовою значних глобальних демографічних наслідків та інших негативних явищах, які значно впливають на соціальний, політичний та економічний стан держави»³

Попри наведене вище, Івашук І. О., Стахова Н. В., Живко М. А. вважають, що: «Міграційні процеси можуть нести не лише загрози, а й бути двигуном соціально-економічного розвитку міста-дестинації іммігрантів в сфері охорони здоров'я, освіти, розбудови інфраструктури, в тому числі житла, соціальної політики тощо. Велика частина міжнародних міграційних потоків припадає на міжнародну трудову міграцію, викликану низьким рівнем життя населення, економічною нестабільністю у країні та відсутністю безпеки громадян».⁴

Учасниками процесу переміщення є мігранти (від лат. *migrans, migrantis* – «переселенець; той, хто переселяється») – особи, котрі здійснюють міграцію, тобто перетинають державні або адміністративно-територіальні кордони з метою зміни місця проживання назавжди або на певний час⁵ [6, с. 130].

Термін «мігрант», вперше було використано у Конвенції про працівників-мігрантів № 97 від 01.07.1949 р., яка набула чинності 22.01.1952 р. У ст. 11 Конвенції зазначається, що : «1. Відповідно до мети цієї Конвенції термін «працівник-мігрант» означає особу, яка мігрує з однієї країни в іншу з наміром отримати роботу інакше, ніж власним

² Про схвалення Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 482-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-%D1%80?find=1&text=%D0%BC%D1%96%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%82#w1_1

³ Весельська Л.А. Поняття міграція та міграційний процес у сучасних наукових концепціях. Вчені записки ТНУ імені В.І.Вернадського. Серія: Державне управління. Том 29 (68) № 1 2018. С. 8.

⁴ Івашук І. О., Стахова Н. В., Живко М. А. Міжнародні міграційні процеси : навчальний посібник. І. О. Івашук, Н. В. Стахова, М. А. Живко. Тернопіль. : ЗУНУ. 2022. С. 5.

⁵ Міграційні процеси в сучасному світі: світовий, регіональний та національний виміри (Понятійний апарат, концептуальні підходи, теорія та практика). Енциклопедія [упоряд. Ю. Римаренко]; за ред. Ю. Римаренка. К.: Довіра, 1998. С.130.

коштом, і охоплює будь-яку особу, котра визнається відповідно до закону як працівник-мігрант»⁶.

Чинне вітчизняне законодавство хоч і не містить поняття «мігрант», попри це законодавець у Законі України Про імміграцію, наводить пояснення хто такий «іммігрант» – це іноземець чи особа без громадянства, який отримав дозвіл на імміграцію і прибув в Україну на постійне проживання, або, перебуваючи в Україні на законних підставах, отримав дозвіл на імміграцію і залишився в Україні на постійне проживання⁷.

Стешенко С.М., зазначає, що «мігрант суттєво відрізняється від біженців, шукачів притулку, вигнанців та інших осіб, які були змушені залишити країни свого походження чи перебування через обставини, що загрожували особистій безпеці як їх самих, так і членів їх родин, і навіть через обставини, що створювали небезпеку самому життю певної особи чи осіб»⁸.

Слушною є думка Павлів-Самойл Н.П., яка вважає, що «За сучасного суспільно-правового розвитку до мігранта потрібно ставитися як до рівноправного суб'єкта суспільства. Його не можна розглядати лише як робочу силу, як суб'єкта забезпечення функціонування та розвитку економіки, як особу у пошуках кращого життя, як оцінювальне поняття правової категорії з характерними ознаками країни виїзду, країни прибуття, переміщення у просторі й часу перебування, як суб'єкта перебування у країні прибуття за критерієм законності чи як суб'єкта впливу на безпеку суспільства. Мігрант – це особа зі своїм досвідом, з власним баченням світу, культурою, релігійними переконаннями, моральними цінностями, з власними цілями і прагненнями»⁹.

З вище наведеного можна зазначити, що міграція як явище охоплює усі країни світу та швидко розвивається, особливо в умовах глобалізації, в умовах якої виникає необхідність переміщення робочої сили у економічно розвинені країни світу, наприклад Сполучені Штати Америки, Велика Британія, країни Європейського Союзу тощо. Безперечно в Україні вирішення проблеми виїзду населення та повернення є дуже важливим. До причин міграції слід віднести: військові дії, безробіття, тероризм, стихійні лиха тощо. Безперечно посилення єдиної міграційної політики країн Європейського Союзу та України зможе зменшити виникнення нерегульованих потоків переміщення нелегалів та біженців.

⁶ Конвенція про працівників-мігрантів (переглянута 1949 року) № 97 від 01.07.1949 р., набула чинності 22.01.1952 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_159#Text

⁷ Про імміграцію: Закон України від 7 червня 2001 року № 2491-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2491-14#Text>

⁸ Стешенко В. Попередження злочинності мігрантів, біженців та шукачів притулку на території України. Збірник наукових праць Харківського Центру з вивчення організованої злочинності спільно з Американським Університетом у Вашингтоні. 2003. №7. С. 233-253.

⁹ Павлів-Самойл Н.П. Обов'язки мігранта як етико-правова категорія. 2019. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/nov/19958/pavliv-samoyil.pdf>